

Impacte del temor de les dones a ser agredides sexualment

Autora: Yasmine El Hedef Louah

Tutora: Pilar Albertín Carbó

Grau en Criminologia

Universitat de Girona

Curs: 2022/23

ÍNDEX

Resum	3
1. Introducció	4
2. Marc teòric.....	5
2.1. Inseguretat.....	5
2.2. L'agressió sexual	6
2.3. Violència simbòlica i violència cultural.....	8
2.4. Cultura de la violació.....	9
3. Marc legal	11
4. Objectius de la investigació.....	12
5. Metodologia	13
5.1. Mètode: El grup focal	13
5.2. Mostra i Disseny del grup focal	13
5.3. Característiques de les participants i lloc on es duran a terme els grups	13
5.4. Confidencialitat i anonimat de la informació	16
5.5. Guió.....	16
5.6. Desenvolupament general dels grups focals.....	16
5.7. Anàlisi de la informació	16
6. Resultats i Discussió.....	17
6.1. Percepció objectiva/subjectiva de la inseguretat i la por	17
6.2. Creences i mites	20
6.3. Experiències viscudes i comportaments de prevenció	23
7. Conclusions	27
8. Bibliografia.....	29
9. Annexos.....	32
Annex 1: Model fixa de consentiment	32
Annex 2: Guió.....	33

Resum

La present investigació pretén aproximar-se al fenomen de la por que pateixen les dones a ser víctimes d'una agressió sexual. És a dir, la manera en el que el temor a patir aquest tipus de delictes pot condicionar les vides de les dones i el seu dia a dia. La inseguretat moltes vegades fa que s'interioritzin conductes, creences, pors, hàbits,... Que passen desapercebuts i s'assumeixen com normals, i normalitzar-los impedeix que es qüestionin. Però és possible que, si parlem de dones, la font d'aquesta inseguretat que experimenten no només vingui de factors que en general susciten inseguretat a tot el món, independentment del sexe o gènere. És possible que aquest temor a patir una agressió sexual tingui un origen més profund i més estructural a causa del sistema patriarcal en el qual vivim. Tenint en compte això, durant el treball s'aprofundirà en els aspectes que influeixen en el temor de les dones a patir una agressió sexual i en les conductes que aquestes es veuen obligades a realitzar per tal de lidiar amb aquest temor.

PARAULES CLAU: Inseguretat subjectiva; agressió sexual; violència simbòlica; cultura de la violació

ABSTRACT

This research aims to approximate the phenomenon of the fear of women being victims of sexual aggression. In other words, the way in which the fear of this type of crime can affect women's lives and their everyday lives. Insecurity often causes behaviors, beliefs, fears, habits,... That they go unnoticed and are assumed to be normal, and standardising them prevents them from being questioned. But it is possible that, if we are talking about women, the source of this insecurity that they experience does not only come from factors that generally lead to insecurity around the world, regardless of gender or gender. This fear of sexual aggression may be more deeply and structurally rooted in the patriarchal system in which we live together. With this in mind, during the work, the aspects that influence the fear of women suffering from sexual assault and the behaviors that they are forced to conduct in order to deal with this fear will be examined in depth.

KEYWORDS: *Subjective insecurity; sexual assault; symbolic violence; rape culture*

1. Introducció

Avui dia vivim en una època en què la informació proporcionada pels mitjans de comunicació ens arriba de manera ràpida i massiva. Podríem dir que estem davant una era de la sobre informació, en la qual a causa de l'internet i els avenços tecnològics tenim accés a dades sobretot el que està passant a nivell mundial. Aquesta exposició pot ser bastant positiva, però alhora implica conseqüències que ens poden afectar psicològicament i fins i tot fer que modifiquem conductes. A més les xarxes socials i altres mitjans a internet fan més fàcil la comunicació entre individus i fins i tot l'aparició de grups en els quals es creen debats sobre els diferents temes d'actualitat. Això implica tenir accés a les opinions de milers de persones, la qual cosa també afecta a la percepció dels fenòmens, la formació d'una opinió crítica o fins i tot com hem d'actuar.

D'altra banda, gràcies als avenços del moviment feminista estem davant el que sembla una societat més conscienciada i que rebutja les formes més visibles de violència masclista. Una de les formes més agressives de violència cap a les dones és l'agressió sexual, o socialment entesa com a violació. Aquest és un fenomen que avui dia continua estant molt present en la nostra societat, i sembla que part d'aquesta ho percep de manera negativa, però, així i tot, sembla que sempre cau el focus sobre la víctima.

A Espanya el punt d'inflexió va ser el famós cas de "la Manada", en el qual un grup d'homes va agredir sexualment a una noia a les festes de Sant Fermin, a Pamplona, el juliol de 2016. Va ser un procediment mediàtic, ja que va quedar retratat com la justícia passava part de la responsabilitat a la víctima i en un principi va ser sentenciat com a cas d'abús sexual, en comptes d'agressió sexual. Això va provocar la mobilització de la ciutadania i multituds de reaccions mediàtiques. A partir d'aquest cas es va impulsar la reforma del Codi Penal que elimina l'abús sexual per tipificar-lo també com agressió sexual.

La realitat és que tant abans com després d'aquest cas s'han continuat produint aquest tipus d'agressions. Segons l'últim informe sobre delictes contra la indemnitat sexual, el 2021 vam poder presenciar un augment dels delictes en general contra naturalesa sexual, sent l'abús seguit de l'agressió sexual els delictes més comesos d'aquesta naturalesa (Lopez, 2019:7).

Tenint en compte tot l'esmentat, és possible que les dones en general pateixin conseqüències negatives de les agressions sexuals tot i no ser víctimes directes del delicte? En aquest treball es pretén tenir una aproximació de la interiorització que les dones tenen de la por a patir un delicte d'agressió sexual, i com això condiciona al desenvolupament de la seva vida quotidiana. També s'intentarà donar resposta al perquè de la sensació d'inseguretat de tantes dones i si es tracta d'una amenaça real o neix de la influència de les plataformes i els mitjans de comunicació. Per tant, es pretén estudiar de quina manera afecta la inseguretat que tenen les dones, tenint en compte també les xifres oficials de delictes d'agressió sexual a Espanya. A més es pretén anar més enllà per saber detalladament de quina manera condiciona tenir aquesta por o inseguretat a la vida quotidiana de les dones.

Resumidament, es pretén analitzar l'impacte de la por a ser agredides sexualment sobre la vida de les dones.

2. Marc teòric

2.1. Inseguretat

El fil conductor que desenvolupa el treball és la percepció d'inseguretat de les dones. Per aquesta raó és necessari determinar el concepte d'inseguretat en l'àmbit de la criminologia.

Tenint en compte que la seguretat s'atribueix a l'absència de temor, perill o risc, entenem la inseguretat en l'àmbit criminològic com la por al crim. La por al crim es definiria com un estat racional o irracional d'alarma generat per la creença del perill de poder ser víctima d'un delictes. La vida en societats urbanes implica un exercici de confiança per poder conviure de manera òptima. Però la realitat és que l'imaginari popular sovint pot aixecar temors comuns a tota la comunitat, com per exemple la por a les persones estranyes o desconegudes. Aquesta inquietud pot afectar negativament en la vida diària de les persones a un nivell tant individual com col·lectiu (McLaughlin & Muncie, 2011).

Aquesta va aixecar l'interès dels estudiosos durant els anys setanta amb l'aparició de les enquestes de victimització. En aquestes primeres enquestes quan es va preguntar a les persones, no únicament sobre les victimitzacions patides, sinó sobre les pors que havien viscut, es va descobrir una mena de paradoxa que va aixecar l'interès d'investigar més sobre el que suposava la inseguretat: es va veure que les víctimes semblaven tenir menys pors que les persones que no havien patit cap agressió i que, per tant, no havien sigut victimitzades. Més endavant amb les diferents investigacions es va arribar a la idea que la inseguretat o sentiment de por, molt sovint, és molt alt en relació amb el risc que existeix i que no necessàriament va vinculat a la realitat (Guillén, 2020:3).

Tenint en compte els orígens i motivacions de l'estudi de la inseguretat s'han delimitat dos tipus d'inseguretat que no sempre avancen paral·lelament i de la mà. Per una part tenim la inseguretat objectiva, que es tracta dels delictes o incidents que realment tenen lloc a la societat i que, per tant, existeix un risc real que puguin arribar a passar. Aquesta ve determinada per dades oficials sobre el nombre de delictes comesos o el nombre de victimitzacions existents en un territori (Guillén, 2020:3). Per altra banda, tenim la inseguretat subjectiva, que es tractaria del sentiment d'inseguretat. Podem, per tant, considerar inseguretat subjectiva la por al delictes derivada de la percepció subjectiva d'una possible pròxima victimització. Aquesta pot estar derivada a causa d'haver patit experiències prèvies de victimització, o pel contrari, pot ser causat per diferents influències, com els mitjans de comunicació, discursos polítics o interessos d'empreses privades (Gonzalez & Santamaría, 2018:613).

Com a resposta d'aquest sentiment d'inseguretat de les persones, en el moment que aquesta sensació aparegui és probable que causi una resposta que es tradueix en la realització de dues possibles conductes: D'evitació i d'autoprotecció (Hernández, 1996).

Les conductes d'evitació són aquelles en les que la persona intenta eludir una victimització davant certes situacions que simbolitzen un perill, com carrers poc il·luminats, persones que no inspiren confiança,...

L'autoprotecció es refereix a conductes que tenen com a objectiu primordial salvaguardar-se a un mateix d'una possible victimització. Aquesta conducta pot englobar diverses accions, com la compra de productes d'autoprotecció, com un esprai pebre, o per exemple portar les claus d'una manera determinada per tal de poder atacar amb elles en un moment on el sentiment d'inseguretat en una persona abunda.

Tenint en compte l'altre objecte d'estudi d'aquest treball, que és el delictes d'agressió sexual, que més endavant definirem, podem relacionar el sentiment d'inseguretat i l'adopció d'aquestes conductes com fenòmens que les dones pateixen i es veuen obligades a adoptar a causa que són un sector de la població més propensa a patir aquest tipus de delictes (SEXVIOL, 2021).

2.2. L'agressió sexual

Com a eix principal d'aquest estudi és necessari tenir en compte el significat d'agressió sexual i com serà entès durant tot l'escrit. A més és precís, per tal de tenir unes bases històriques, saber que ha suposat l'agressió sexual cap a les dones durant la història, i d'aquesta manera entendre que suposa en l'actualitat. Per altra banda, és imprescindible fer un repàs de la teoria feminista que s'ha construït al voltant d'aquest fenomen. Tenir una visió de tots aquests aspectes serà útil per desenvolupar de manera més precisa el present estudi.

En primer lloc, s'ha de tenir en compte que les agressions sexuals cap a dones conformen una tipologia de violència de les moltes que pot patir una dona en el context patriarcal que vivim en l'actualitat, per tant entrarien dins del que considerem violència de gènere. Tenint en compte això, més específicament, les agressions sexuals es trobarien dins del ventall de la violència sexual cap a les dones. És important considerar la violència sexual com a violència de gènere, ja que, en el cas d'Espanya les dones víctimes d'agressions sexuals representen el 95,5%, mentre que el 99,4% dels agressors són homes (SEXVIOL, 2021).

La violència sexual, segons l'Organització Mundial de la Salut, es defineix com: "tot acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per a comercialitzar o utilitzar de qualsevol altra manera la sexualitat d'una persona mitjançant coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball" (Krug, 2003). Per tant, observem que realment hi ha diversos actes que poden atemptar contra la integritat sexual de les dones. L'agressió sexual, també anomenada violació, per tant, seria una de les formes més

violentes i que deixa seqüeles més greus a la víctima, tant a l'àrea personal, com a la salut mental de la víctima, així com a l'àrea social i a les relacions interpersonals (Gonzalez, 2012).

L'agressió sexual, seria també una conducta catalogada com a delictes sexuals. Entenem que un delictes sexuals es tracta d'un comportament sexual catalogat com il·lícit segons la jurisdicció en la qual té lloc l'acció. Aquesta última idea és important, ja que el que percebem com agressió sexual pot anar mutant depenent del territori al qual es fa referència (McLaughlin & Muncie, 2011). Tant és així que moltes vegades arriba a ser objecte de debat.

Tenint en compte que es tracta d'un terme que no és fix ni immutable, en aquest escrit farem referència a la concepció que té el Codi Penal (CP) espanyol sobre l'agressió sexual, ja que és en aquest àmbit territorial on tindrà lloc la present investigació. Segons el Codi Penal (CP), agressió sexual és cometre qualsevol acte que atempti contra la llibertat sexual d'una altra persona sense el seu consentiment. Entrarien en aquesta tota mena d'actes de contingut sexual que es realitzin utilitzant violència, intimidació o abús d'una situació de superioritat o vulnerabilitat de la víctima.

Durant tota la història les dones han estat les que han patit de manera sistemàtica i de forma normalitzada les agressions sexuals. Per altra banda, els homes són els que l'han perpetrat (Ministerio de igualdad, 2020). L'escriptora i activista Susan Brownmiller (1975) va ser pionera en la idea que l'acte de violar, és a dir l'agressió sexual, lluny de tractar-se d'una qüestió passional era un acte de poder i un problema polític. L'autora al seu llibre "Contra nuestra voluntad: Hombres, Mujeres y Violación" insisteix en la importància de reconèixer que la violació té una història, i mitjançant les eines d'anàlisi històrica podem aprendre el que necessitem per entendre la nostra situació actual. Per aquesta raó és interessant fer una petita menció del que ha suposat la violació al llarg de la història.

Tot i que l'argumentació de Brownmiller es va fer el 1975, la majoria d'idees que presenta en el seu escrit sobre la violació es poden aplicar a l'actualitat. Una de les afirmacions de l'autora que defineixen millor aquest fenomen que ha estat present durant tota la història, és el dels genitals dels homes com a arma per generar por, i com aquest descobriment s'ha de considerar com un dels més importants de les èpoques prehistòriques, ja que ha exercit una funció fonamental, tractant-se d'un procés conscient d'intimidació, mitjançant el qual els homes mantenen a totes les dones en situació de por (Brownmiller, 1975:14).

En aquesta afirmació veiem reflectida el que significa la violació, o agressió sexual. Lluny de ser un fenomen individual, es tracta d'una eina de sotmetiment de les dones, mitjançant la por. D'una forma similar antropòloga Rita Segato (2003:14) argumenta que és una demostració de poder i un propòsit per fer triomfar la masculinitat dels homes.

A part de qualificar l'agressió sexual com un acte polític, discursos feministes més actuals recalquen la importància de tenir en compte que el significat d'aquesta agressió ha de tenir en compte la relació entre sexe i dominació. Es posa el focus en la naturalesa sexual d'aquesta violència a part de considerar-la un acte de poder més. Matisant aquesta qüestió es pretén

considerar com a fet diferenciat el dany físic i el dany a la sexualitat que es fa a la víctima. Per tant, aquesta corrent insisteix en el fet que assenyalar les agressions sexuals exclusivament com un exercici de poder no té en compte un dels elements centrals de la lògica patriarcal, que és la negació de la sexualitat, el plaer i el desig de les dones, és a dir els drets sexuals de les dones (Tardón, 2022:6).

2.3. Violència simbòlica i violència cultural

És important parlar del perquè de la interiorització de la dinàmica que suposa l'agressió sexual, i de com fins i tot arriba un moment en el qual es veu normalitzada i acceptada socialment, fins a arribar a punts en el qual es defensen als agressors i es culpabilitzen a les víctimes. Per entendre de quina forma afecta a les dones aquest temor a ser víctimes d'una agressió sexual i com es continua perpetuant aquest fenomen és necessari indagar en els conceptes de violència simbòlica i cultural.

Les dues expressions guarden semblances, ja que fan referència a formes de violència que passen desapercebudes per la societat i que, per tant, com que no es veu de forma negativa perduren en el temps i no es problematitzen.

En primer lloc, la violència simbòlica és un terme encunyat pel sociòleg Pierre Bourdieu. Fa referència a la naturalització i interiorització de formes de poder, transformant-les en evidents i inqüestionables. Per tant, es normalitzen determinades dinàmiques socials que són violentes però que no són percebudes com tal. Aquestes reben fins i tot la conformitat de les persones que estan sent sotmeses, és per això que l'autor esmenta que la violència simbòlica utilitza els mateixos mecanismes en què les persones dominades interpreten el món, el que ocasiona aquest desconeixement del seu caràcter de violència o imposició. Aquesta violència es perpetua a través de mecanismes culturals, el que explica que estigui tan interioritzada en els que l'exerceixen, però també en els que la pateixen (Bourdieu citat a Fernández, 2003:14).

Per altra banda, el terme violència cultural del sociòleg Galtung forma part de la teoria del triangle de la violència. En aquest la violència cultural formaria part de la base del triangle, mentre que a la part alta del triangle estaria present el que coneixem com violència directa, que és la més visible i de la qual es té més consciència (Galtung citat a Tardón, 2022:7).

La violència cultural, per tant, seria aquella que passa desapercebuda, però que permet que violències directes com ara l'agressió sexual es continuïn produint. Un exemple d'aquesta violència cultural seria l'anomenada cultura de la violació o la ideologia patriarcal.

En relacionar aquests conceptes amb la teoria feminista es podria arribar a la concepció que l'agressió sexual té dos objectius, com expressa Claudia Card (1991): les víctimes directes i la població en general. Aquesta autora fa referència al fet que la por a patir una agressió sexual és el que s'utilitza com a instrument de control (Card citada a Tardón, 2022:4).

Per tant, les formes en la que es veuen aquestes formes invisibles de violència també afecten les dones, sense la necessitat de patir l'agressió sexual. La forma en la qual culturalment es parla de la violació, a mitjans de comunicació, en entorns socials, en política,... O la importància mediàtica que se li dona a aquest fenomen o fins i tot el tracte que rep des de les institucions judicials, pot formar part de la violència simbòlica o cultural, i per tant perpetuar la interiorització d'aquest fenomen. El que implica també un possible condicionament en la por que puguin sentir les dones.

La interiorització d'aquesta violència no seria possible sense els mandats de gènere i la diferenciació en les formes que tenen les dones i els homes a l'hora de dur a terme les seves respectives socialitzacions. Monica Alario (2021:72-114), fa referència a aquesta diferenciació entre els sexes a l'hora de socialitzar tenint en compte que els homes han sigut sempre socialitzats com a subjectes actius i les dones com a objectes passius, el que ha dificultat que aquests primers percebessin a les dones com a iguals.

2.4. Cultura de la violació

Dins de les violències simbòliques i/o culturals trobem la cultura de la violació, la qual es tracta d'un conjunt de creences que fomenten i perpetuen les agressions sexuals (Tardón, 2022:7). Està basada en un conjunt de prejudicis i estereotips de gènere que justifiquen tota mena de violència sexual.

La podem considerar una forma de violència simbòlica perquè justifica les violències sexuals i la fan passar per desapercebudes i acceptades per la immensa majoria de la societat.

Principalment, aquesta ha funcionat de forma òptima com a forma d'emascarar l'acte comès pel violador fent-lo passar per un acte consentit, innocent i buscat per la víctima. Després a l'agressor de la culpa i la responsabilitat del seu acte, i per contraposició sotmet a la víctima a un judici en el qual se la considera responsable de la seva pròpia victimització.

Aquest pensament també advoca que l'acte sexual entre home i dona sempre és consentit, ja que una dona sempre està en disposició de defensar-se o oposar resistència en el cas de no voler (Tardón, 2022:8). Un exemple és el cas de "La Manada", en el qual podem veure present aquesta cultura de la violació quan el jutge sotmet a la víctima a un judici constant i considera que no va oposar la suficient resistència per a considerar que ella no desitjava tot allò que va passar. Tot això va deixar de costat que la víctima, a causa del bloqueig i l'estat de xoc, no va poder defensar-se com socialment s'espera que una víctima perfecta de violació ho faci.

La cultura de la violació fa perdurar el que Nerea Barjola (2018) anomena com a "disciplina del terror sexual". Aquest concepte és important, ja que ens ajuda a entendre com s'ha creat un entramat en el qual es mantenen a les dones en situació de por, però a més a més, recau sobre elles la responsabilitat de no ser víctimes de perills com l'agressió sexual. Aquesta autora amb el terme "disciplina" es refereix a una mesura punitiva que la societat ha implementat mitjançant els relats sobre el perill sexual. Utilitza el discurs de Foucault per explicar com han

aparegut noves formes de correcció per a les dones, que ja no són tan visibles o físiques sinó que passen desapercebudes i aconseguen la submissió dels cossos mitjançant el "control de les idees", per les quals s'introdueix el propi d'autocontrol i autodomini de les dones (Barjola, 2018:33). Per tant, es considera rellevant que mitjançant el discurs del perill sexual, que es divulga per exemple en mitjans de comunicació de forma molt sensacionalista, es pretén donar lliçons, corregir, i coaccionar a les dones. Això combinat amb la vigilància social establerta, fa que es normalitzi un discurs de què les dones poden o no poden fer, el que implica un control sobre el cos de les dones que les porta, com s'ha dit, a un autocontrol i autodomini constant.

Però no només són els mitjans de comunicació els que col·laboren en aquesta nova forma de control social, sinó que la cultura de la violació opera en altres àmbits creant estereotips o mites que fomenten el control social sobre les dones i el que han de fer elles per no patir una agressió sexual. Barjola (2018:34) argumenta com les dones es veuen obligades a corregir conductes, emmotllar el seu cos, negar-se a elles mateixes espais, controlar horaris, coartar moviments,... Ja que si, per contra, socialment es percep que una dona que ha patit una agressió no ha dut a terme aquestes conductes o canvis, és molt probable que se la qüestioni i sé la responsabilitat de l'agressió de la qual ha sigut víctima. Per tant, mitjançant la cultura de la violació, s'aconsegueix arribar a un raonament que en altres tipus de delictes amb altres subjectes no s'arribaria tan fàcilment, i és la idea culpabilitzar a la víctima i justificar a l'agressor.

S'ha de tenir en compte que aquesta acceptació dels mites sobre la violència sexual és el que sustenta la cultura de la violació. Aquests mites fan referència a falses creences sobre la violència sexual, la violació, les víctimes i els agressors (Tardón, 2022:8).

Un dels més comuns fa referència al tipus d'agressor que comet aquests actes. Aquest sempre s'ha catalogat com una persona boja, sense autocontrol, amb poc coeficient intel·lectual, estranya o desconeguda. Però la veritat és que la majoria d'agressors solen ser homes de l'entorn familiar, d'amistat, de parella, escolar, extraescolar,... Que no responen a cap patró antisocial o patològic. Al 80% de les agressions sexuals ja existia un vincle previ entre la víctima i l'agressor. Realment els agressors desconeguts representen un 19,1%. Per altra banda, l'habitatge és el lloc on es comet la majoria d'agressions, representant un 60,1% dels casos (SEXVIOL, 2020). Per tant, la idea preconcebuda del violador que assalta al carrer de nit és minoritària comparada amb el que realment succeeix. Tot això pot contribuir a una falsa percepció d'inseguretat o de seguretat a l'hora de determinar en quins entorns és més probable patir aquest tipus d'agressions.

Per altra banda, hi ha una concepció, com hem esmentat abans, que és la de la víctima perfecta. La que s'ha de defensar d'una forma determinada, la que ha d'actuar d'una determinada forma després d'haver patit l'agressió,... Això causa que recaigui el focus en ella i si socialment no es reafirma aquest mite no se la considerarà com una víctima legítima de protecció o credibilitat.

Per tant, la cultura de la violació és un entramat que manté mitjançant mites un seguit de conductes, procediments, percepcions,... Que afecten a tot un seguit d'agents, des de les

persones físiques fins a les institucions que haurien de vetllar per la integritat, seguretat i dignitat de les víctimes.

3. Marc legal

A Espanya l'agressió sexual està regulada dins del Capítol I del Codi Penal (CP) i abasta des de l'article 179 fins al 180. Aquest Capítol I va ser completament reformat amb l'arribada de la Llei Orgànica 10/2022, del 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, més coneguda com la Llei "només sí és sí". Però abans d'entrar en les novetats i les conseqüències d'aquesta llei és important el que es busca amb aquesta llei i que és el que es pretén penar.

En primer lloc, el bé jurídic protegit dels delictes d'agressió sexual és la llibertat sexual. Això significa que es protegeix la capacitat de les persones majors d'edat i amb plenes facultats a decidir realitzar o no certes conductes, o a tenir o no relacions sexuals amb altres, dit d'una altra manera, protegeix l'autodeterminació de cada persona en l'àmbit sexual. A més té implícit el dret d'aquestes persones a no patir danys com a conseqüència de dur a terme aquestes accions (Prado, 2023:3).

La reforma que s'ha impulsat des del Ministeri d'Igualtat va emanar del mediàtic cas de "la Manada", amb l'objectiu de pal·liar totes les carències que es va presentar aquest i que acostumaven a presentar-se en casos on es jutjaven delictes d'agressió sexual. Però la realitat és que la reforma s'ha caracteritzat per diferents controvèrsies tant en un primer moment com a l'hora de treure-la a la llum. A continuació s'assenyalaran els principals canvis que han caracteritzat la llei, així com les conseqüències que ha tingut a l'hora de posar-la en pràctica i per últim com a pogut afectar aquesta a la percepció de les dones o si ha fet canviar la percepció de seguretat.

La principal modificació és que l'abús sexual desapareix per equiparar-se a l'agressió sexual, per tant, a conseqüència d'això qualsevol acte en contra de la llibertat sexual es considera agressió sexual, independentment que existeixi o no violència o intimidació. Però a part, també s'esmenta que en el cas que hi hagi accés carnal per via vaginal, anal o bucal, o introducció de membres corporals u objectes per alguna de les dues primeres vies, es considerarà que és una violació (Vidal, 2022).

També existeix una modificació pel que fa als agreujants:

- S'afegeix l'anomenada submissió química, que tindrà en compte els casos en què l'autor anul·li la voluntat de la víctima mitjançant fàrmacs, drogues o qualsevol altra substància.
- A partir d'aquesta modificació es tindrà en compte com agreujant la violència sexual en la parella.
- Les agressions múltiples, en les que dues o més persones cometin una agressió també es considerarà agreujant.

Cal recalcar que a part d'aquestes modificacions s'han realitzat més, però les anteriorment esmentades són les que més susciten interès tenint en compte el tema que volem investigar i desenvolupar.

Com s'ha avançat anteriorment, aquesta llei ha sigut molt controvertida a causa de la seva rellevància mediàtica, el desconeixement i el sensacionalisme que ha rebut. És per això que a continuació es pretén posar el focus en la conseqüència més visible que ha tingut la llei una vegada aprovada.

En primer lloc, la reducció de penes que ha implicat la reforma d'aquesta llei. És necessari recalcar que aquesta reducció de penes no és un fenomen del qual no es tenia coneixement, i que, per tant, ja va ser advertit per part del CGPJ, el qual va informar que l'aprovació d'aquesta provocaria una revisió a la baixa de la reducció de les penes. La realitat és que és un fet que acostuma a passar cada vegada que hi ha reforma de lleis, i això succeeix per l'anomenada irretroactivitat de les penes, i per això es preveu que cap norma penal posterior tindrà efectes retroactius sobre persones que hagin sigut condemnades amb anterioritat a ella, excepte quan es produeixin efectes favorables pel penat. Aquest últim supòsit esmentat fa referència a la retroactivitat favorable al penat, en la qual es busca la possibilitat que si entren en vigor noves lleis i aquestes afavoreixen al reu, sí que s'aplicaran i es modificarà condemna dins d'uns paràmetres establerts per la llei. És això el que ha passat amb aquesta nova llei (Pérez, 2023). Des del Ministeri d'Igualtat han insistit en el fet que les penes altes o pujar les penes en aquesta reforma no servirà per solucionar el problema, paraules que responen a un discurs antipunitivista, que és bastant defensable ja de des de la criminologia sempre s'ha defensat que el que ajuda a reduir la delinqüència no són les penes altes, sinó la certesa de les penes (El Español, 2023). Però és interessant l'apunt que moltes juristes i activistes feministes fan en criticar que s'apliquin mesures antipunitivistes quasi exclusivament a delictes que afecten fonamentalment a dones en comptes d'aplicar mesures antipunitivistes en altres tipus delictius en general, i per tant des d'aquestes esferes hi ha hagut discussions i controvèrsies a causa d'aquest supòsit (Pérez, 2023).

4. Objectius de la investigació

L'objectiu general del treball pretén indagar sobre la preocupació de poder patir una agressió sexual per part de les dones. És a dir, conèixer de quina forma afecta el temor que les dones senten a ser agredides sexualment. Per altra banda, els objectius concrets serien:

- Conèixer la percepció d'inseguretat subjectiva
- Veure si les participants són conscients dels mites i creences entorn de l'agressió sexual
- Conèixer les experiències reals viscudes
- Saber quins comportaments són els que es realitzen a mode de prevenció:
 - canvis de conducta
 - precaucions que es prenen
 - conductes rutinàries o que es normalitzen

5. Metodologia

L'estudi realitzat ha seguit una metodologia qualitativa, que es caracteritza per intentar interpretar els significats que les persones implicades donen als actes i situacions viscudes (Gray, 2002:439). Es tractarà d'una forma d'investigar constructivista, la qual prestarà atenció a com les participants viuen l'experiència. No es pretén conèixer una realitat estadística ni extrapolable, per aquesta raó el mètode per investigar serà qualitatiu, per apropar-nos més a com es viu aquest fet i el sentiment que expressa la persona (González, 2018:47).

5.1. Mètode: El grup focal

Dins de les tècniques qualitatives d'investigació hi ha una en concret que és la que serà utilitzada en aquest treball i que n'ajudarà a apropar-nos més als objectius. Es tracta de la realització de grups de discussió, en concret es considera interessant que s'orienti més a un grup focal, que ens aportarà informació molt valuosa, com les diferents opinions i vivències posades en comú, l'observació de dinàmiques que es donen en la discussió, veure quins són els temes o aspectes que més importància assoleixen dins del marc d'estudi (Gray, 2002:441). La modalitat de grup ha estat la de grup focal, ja que possibilita un diàleg al voltant d'una temàtica concreta (Gray, 2002:441), en aquest cas el temor a patir una agressió sexual que poden tenir les dones.

La utilització d'aquesta metodologia ens ajudarà a veure com es confronten les opinions i experiències de les participants, i amb els resultats obtinguts fer una comparativa amb el marc teòric per veure si a la pràctica les teories també es veuen reflectides.

5.2. Mostra i Disseny del grup focal

La selecció pel grup focal serà amb dones, ja que són elles les que poden relatar i expressar les seves vivències i el que pensen elles de primera mà, i a més un altre aspecte que s'ha considerat, és el fet que siguin estudiants universitàries de jove edat. El motiu pel qual s'ha tingut en compte aquesta variable respon a l'etapa en la qual es troben aquestes noies, ja que, per una banda, en general tenen més contacte amb activitats d'oci i d'oci nocturn, les quals sovint són contextos associats a la inseguretat, que es vol tractar en aquest treball, i, per altra banda, el fet que siguin universitàries, i no d'altres modalitats d'estudis post obligatoris, com batxillerat o formació professional, ens ajuda a assegurar-nos d'alguna manera que tinguin una visió o una opinió més formada d'aquestes temàtiques i fenòmens. Per altra banda, es procurarà tenir en compte característiques més particulars de les participants, com per exemple si treballen durant el grau, si es tracten de dones blanques o dones racialitzades, la localització,...

5.3. Característiques de les participants i lloc on es duran a terme els grups

Es tracta de dones joves estudiants de diferents carreres. Cada grup ha estat format per estudiants de la mateixa carrera, però, com hem dit, s'ha tingut en compte característiques de cada participant en funció de com pot ser la socialització de cada una d'elles.

S'han triat quatre variables a tenir en compte. La primera te a veure amb la localitat, les estudiants es troben repartides entre Girona i Barcelona, el que implica que poden tenir diferents percepcions pel que fa a l'espai públic perquè es tracten de ciutats molt diferents quant a població, mobilitat, llocs d'oci, activitats,... La segona variable te a veure amb un altre eix d'opressió que pot travessar a les participants, com és el racisme, és per això que s'ha optat per la terminologia persona "racialitzada", ja que per "racialitzada" entendrem que es tracta d'una persona que és vulnerable a patir racisme, ja sigui pel color de pell, accent, noms i cognoms, si es tracta d'una persona amb un origen ètnic diferent al del lloc on resideix... (Quintero, 2013:75) En la presentació de les variables, en aquest apartat que té en compte de si es tracta d'una persona racialitzada, entre parèntesis es podrà veure el motiu del perquè sí o no, tenint en compte els motius esmentats anteriorment¹. Per altra banda, s'ha considerat com a variable important si les participants realitzen activitats d'oci nocturn, per veure si existeix diferència en com es percep la inseguretats depenen de si es realitzen o no. Per últim, s'ha optat per tenir en compte si la participant treballa mentre estudia, amb aquest variable tot i no donar-nos informació directa sobre la classe social, ens pot aproximar a si la participant necessita combinar estudis amb treball, el que ens dona informació del temps que pot dedicar als estudis o altres possibles activitats. Variables com l'edat o possibles diversitats funcionals, no s'han sigut rellevants a la mostra.

Grup 1: Estudiants de 1r de Psicologia

Participants	Característiques sociodemogràfiques			
	Localitat	Es tracta d'una dona racialitzada?	Realitza activitats d'oci nocturn?	Treballen durant el grau?
Informant 1	Girona	No (origen ètnic coincideix amb el lloc on habita)	Si	No
Informant 2	Girona	No (origen ètnic coincideix amb el lloc on habita)	Si	No
Informant 3	Girona	No (origen ètnic coincideix amb el lloc on habita)	Si	No
Informant 4	Girona	Si (pel nom i cognom)	Si	No

Grup 2: Estudiants de 4t de Treball Social

Participants	Característiques sociodemogràfiques			
	Localitat	Es tracta d'una dona racialitzada?	Realitza activitats d'oci nocturn?	Treballen durant el grau?
Informant 1	BCN	Si (origen ètnic diferent al del lloc on habita: diferents característiques culturals)	Si	Si (integradora social)
Informant 2	Girona	Si (origen ètnic diferent al del lloc on habita: diferents característiques fenotípiques)	Si	No
Informant 3	Girona	No (origen ètnic coincideix amb el lloc on habita)	Si	Si (caixera a un supermercat)

¹ S'utilitzaran la terminologia origen ètnic, pel que s'entendrà, a part de característiques fenotípiques, característiques de l'origen culturals.

Informant 4	Girona	Si (origen ètnic diferent al del lloc on habita: diferents característiques fenotípiques)	Si	No
-------------	--------	---	----	----

Grup 3: Estudiants de 4t de Turisme

Participants	Característiques sociodemogràfiques			
	Localitat	Es tracta d'una dona racialitzada?	Realitza activitats d'oci nocturn?	Treballen durant el grau?
Informant 1	BCN	Si (origen ètnic diferent al del lloc on habita: diferents característiques fenotípiques)	No	Si (venedora a una botiga)
Informant 2	BCN	No (origen ètnic coincideix amb el lloc on habita)	No	Si (repcionista)
Informant 3	BCN	Si (origen ètnic diferent al del lloc on habita: diferents característiques fenotípiques)	Si	Si (atenció al client)
Informant 4	BCN	No (origen ètnic coincideix amb el lloc on habita)	Si	No

Es pretén obtenir informació de com perceben les dones que formen part de la investigació aquest fenomen, tenint en compte els llocs que creuen que són més insegur, persones que perpetren aquest delictes, moments en els quals elles se senten menys segures,... Així com alguns aspectes interseccionals² de la mostra.

En quant la grandària dels grups, no s'ha pogut aconseguir més participants per grup, de totes maneres, atenint-nos a la pregunta d'investigació i els objectius que es pretenen assolir, que són poder aprofundir en aspectes concrets del fenomen i que poden ser controvertits, el nombre de components ha permès una bona recollida d'informació. Les noies s'han sentit còmodes prenent la paraula i s'ha pogut tractar els temes de forma distendida.

El nombre de grups han sigut tres, a raó de que es tracta d'un segment bastant homogeni, ja que les participants són dones universitàries, no obstant, com ja s'ha esmentat, es tindrà present les diferents característiques individuals de cadascuna de les participants al grup de cara a l'anàlisi posterior (Fàbregues & Paré, 2005).

Per últim, s'ha de tenir en compte el lloc on s'ha dut a terme la dinàmica de grup. Al ser tres grups amb persones diferents s'han dut a terme en dies i llocs diferents per qüestió de garantir la comoditat a les participants. El primer grup s'ha realitzat a la facultat de Psicologia de la Universitat de Girona, ja que les estudiants cursen els seus estudis allà. Per altra banda, el segon grup focal s'ha dut a terme online, d'aquesta manera s'ha garantit la comoditat de totes les participants, ja que una d'elles no resideix de forma habitual a Girona. Per últim, el tercer grup ha tingut lloc dins d'una cafeteria habilitada per estudiar a Barcelona, pel fet que les participants d'aquest resideixen a prop.

² La *interseccionalitat* és una teoria feminista, introduïda per l'autora Kimberlee Creswell (1991) que pretén tenir presents les condicions de desigualtat o privilegi de les persones en funció de les seves condicions contextuais relacionades amb la raça, ètnia, gènere, orientació, identitat o expressió sexual, edat, diversitat funcional, classe social i altres dimensions rellevants en el context que s'analitza..

5.4. Confidencialitat i anonimat de la informació

Per tal de donar informació sobre el tractament de les dades a les participants i perquè elles donin el seu consentiment abans de les dinàmiques grupals se'ls ha fet arribar un document amb l'objectiu d'obtenir la seva aprovació. Per raons d'organització en el cas del Grup 1 se les ha fet signar el document just abans de la dinàmica, en el cas del Grup 2 i 3 se les ha fet firmar dies abans de la realització del grup de discussió de manera telemàtica (veure Annex 1).

5.5. Guió

En el guió hem formulat preguntes en relació amb tres blocs. Un primer bloc sobre percepció objectiva/subjectiva de la inseguretat i la por, destinat a aproximar-nos a com les participants perceben el fenomen. El segon bloc, sobre creences i mites, que pretén mostrar quina idea formada tenen les participants sobre el fenomen i si aquesta està fundada en la cultura de la violació. Finalment, la tercera part d'experiències viscudes i comportaments de prevenció més enfocada a la mateixa experiència de les participants (veure Annex 2).

5.6. Desenvolupament general dels grups focals

Durant la realització dels grups focals s'han donat dinàmiques semblants, tot i que si comparem el primer grup amb el segon i el tercer, aquests dos últims, han sigut grups en els quals les participants han pogut desenvolupar més autònomament les conversacions sense molta necessitat d'intervenció. En general totes les participants en cada grup han expressat la seva opinió i reflexions i s'han reforçat mútuament entre participants. Les discrepàncies entre participants han sigut mínimes i quan aquestes s'han donat ha sigut fàcil que les participants arribessin a un acord. Quan les vivències compartides han sigut molt enriquidores i han servit per poder fer reflexions interessants sobre el tema objecte d'anàlisi. A excepció d'una de les participants que s'ha animat a explicar les conseqüències de la victimització d'una coneguda en relació amb una agressió sexual, no he percebut extrema incomoditat durant el transcurs dels grups focals a l'hora de que expliquessin experiències, ja que he intentat respectar el que les participants volien explicar o no en tot moment.

5.7. Anàlisi de la informació

A l'analitzar la informació s'ha utilitzat l'anàlisi temàtic, aquest es basa a identificar, interpretar i relatar patrons de significat amb la informació obtinguda durant el treball de camp (Braun & Clarke, 2006). Amb l'anàlisi temàtic es reconeix que els relats objectes d'anàlisi poden tenir estructuracions complexes, patrons i que poden ser explicats tenint en compte com es construeix l'experiència social (Barrera, 2012:215). Aquesta forma d'analitzar ens permetrà fer-ho d'una manera més flexible tenint en compte l'exposat al marc teòric.

6. Resultats i Discussió

A continuació s'aniran exposant els resultats obtinguts a partir del desenvolupament dels grups focals. Per fer-ho se seguirà l'ordre del Guió exposat anteriorment, el qual es compon de tres apartats:

6.1. Percepció objectiva/subjectiva de la inseguretats i la por

En primer lloc, podríem dir que hi ha hagut un consens en el fet que les dones són més propenses a patir una agressió sexual, però la creença del *perquè* d'aquest fet ha anat variant. El primer grup de discussió tenia clar el fet que les dones tenen més riscos a l'hora de patir una agressió sexual, però a l'hora d'explicar el *perquè*, no han trobat arguments sòlids per sostenir aquesta idea, fet que ha quedat demostrat amb la utilització d'una vaga argumentació com:

“si, per moltes coses”

“tema patriarcat, es important”

Pel que fa als altres dos grups han tingut clar com argumentar l'existència d'una major victimització de les dones utilitzant expressions com:

“jo crec que les dones estem més sexualitzades, o sigui jo per exemple si vaig pel carrer i veig un tio no li faré res, però més que res perquè segurament tingui més força que jo, llavors es que és incompatible saps, en canvi, si un tio va pel carrer a part de que jo crec que ja a l'estar sexualitzades tenim com aquesta por ja de per si, saps? És com que seria com pràcticament impossible que jo pogués contra un tio.”

“Es algo que pasa porque directamente se nos ve como objetos sexuales, o sea se nos sexualiza, la sociedad en general digo“

“yo creo que es un patrón que siempre se ha repetido durante toda la historia que las mujeres hemos sido más propensas a ser víctimas y estar en un estado más vulnerable, ya no solo en el ámbito de agresión sexual sino que si que somos mucho más propensas a ser víctimas y ya solo por lo que dice la compañera de que el poder este de que tienen, si no ya es un poco cuestión histórica y de que los patrones a pesar de que vamos luchando contra ellos se siguen repitiendo.”

“hay más tendencia pero por la sociedad que es machista en si, está construida desde un machismo de raíz”

“es a nivel estructural, no?, desde siempre, desde que somos pequeños, nos diferencian y hay unos estereotipos claros en cada género y uno de los estereotipos que les relaciona a los hombres es el poder, la masculinidad está frágil, a nosotras es como más se nos relaciona la belleza el que somos más cuidadosas que nos deben de proteger, yo también creo que tienen que ver los estereotipos que nos relacionan por género, a cada una”

En concret hi ha dos arguments que han utilitzat dos participants de dos grups diferents que són:

“En plan les dones sempre hem sigut inferiors des de sempre, no només en aquest àmbit, sinó en tots“

“la sociedad ya nos ve más débiles de por si, porque estamos más desprotegidas físicamente”

Amb aquestes dues afirmacions queda reflectida un aspecte clau de la socialització de les dones, en les que és comú interioritzar la por a la violència exercida pels homes. Amb aquesta manera en què les dones socialitzen és també comú tenir una sensació que no poden fer res per a defensar-se i en el cas de trobar-se en una situació de perill l'única sortida és sotmetre's. Mónica Alario (2021:72-114) explica aquesta situació anomenant-la com una mena d'indefensió apresada en la socialització de les dones.

Pel que fa a la sensació general de seguretat que experimenten les dones en anar pel carrer el Grup 1 i 2 han coincidit en el fet que la seva sensació d'inseguretat depèn molt del context en el qual es troben, si coneixen el lloc, si és de nit o de dia i si han experimentat victimitzacions prèvies.

Una de les participants relatava que a partir d'una experiència que va tenir va canviar la percepció de seguretat que tenia al caminar pel carrer:

“depèn de l'experiència prèvia que has pogut tindre, vaig tenir una experiència rara i ara a partir d'ara tot i que sigui de dia m'afecta”.

Es pot veure que a diferència del que anteriorment s'ha exposat al marc teòric sobre els inicis dels estudis de la inseguretat, en relació amb el fet que en uns orígens els primers investigadors en fer recerca sobre la inseguretat van determinar que les persones victimitzades resultaven tenir menys sensació d'inseguretat que les que no han patit victimització (Guillém, 2020) no es pot aplicar a les experiències i sensacions relatades per les participants durant el transcurs dels grups focals, ja que si que s'ha observat que a elles els afecta molt el fet d'haver patit una mala experiència, com per exemple assetjament al carrer. Per tant, el que sí que s'analitza, en relació amb el marc teòric, és que la inseguretat subjectiva augmenta si la persona ha patit una victimització prèvia.

Pel que fa al Grup 3 dues de les participants no consideraven tenir inseguretat a l'hora de sortir al carrer, en canvi, les altres dues van afirmar decididament que elles no se sentien segures i que les persones que es trobaven al voltant podien influir molt en la percepció d'inseguretat del moment.

A l'hora de tractar el tema de les mesures preventives en llocs públics les participants de tots els grups han considerat necessari que se'ls doni importància. Una de les participants del primer grup, per exemple, les ha considerat importants per un motiu en concret:

“Si perquè a vegades passen coses i diuen que és mentida”

Aquesta afirmació és molt significant, la participant fa referència que en la majoria dels casos la paraula de la víctima no té pes a l'hora d'atendre al relat dels successos, i per això ella ha considerat que mesures de seguretat com càmeres ajudarien a contrarestar aquesta tendència a no creure a la víctima. Aquest fet va relacionat amb les creences al voltant de les agressions sexuals i, com hem dit, la tendència que hi ha a no donar credibilitat a les víctimes, que té relació amb la cultura de la violació (Tardón, 2022), és per això que podem considerar que mesures com en aquest cas posar càmeres de seguretat pot aportar més tranquil·litat a les dones a l'hora de transitar per determinats carrers, ja que, tenen interioritzat que la seva paraula per si mateixa no tindrà tanta credibilitat i el fet de tenir suports o mitjans que puguin servir de prova proporciona més tranquil·litat.

Els contextos en els quals les participants han tingut por de nit han estat a l'hora de tornar de festa o de tornar de determinats llocs, per tant, els factors que causaven més inseguretat eren factors ambientals com la foscor. Però ha estat interessant el fet que de dia hi havia altres factors que prenen protagonisme a l'hora d'influir en la inseguretat de les participants. El més important i més repetit eren les persones que podien trobar-se a l'entorn, i aquestes persones en els exemples exposats per les participants eren homes realitzant diferents accions com xiular, perseguir, mirar d'una forma determinada,... També s'ha expressat la por a creuar-se amb un grup d'homes o nois:

“Que te piten en la calle, o que pase el típico grupito de chicos”

El fet que la majoria de les participants hagi exemplaritzat totes les situacions incòmodes que les fan sentir insegures als carrers amb homes deixa entreveure quin és el prototip de persona que elles creuen més propensa a dur a terme aquestes accions. Això provoca que el fet que hi hagi una presència d'homes a l'entorn i que aquest comenci a realitzar determinades accions pugui ser una font d'inseguretat per aquestes dones.

En relació amb aquest tema al Grup 2 es va donar l'oportunitat d'aprofundir més en perquè els homes eren en gran majoria els que duen a terme aquestes accions, moltes vegades d'intimidació cap a les dones. En concret la vivència d'una de les participants:

“ Sí, que te persiguen o alguna cosa sí. Mira yo el otro día iba de camino a las prácticas y era pronto, pero las hago en un pueblo muy pequeñito y nada, no había nadie por la calle que yo estaba siguiendo, y de repente para una furgoneta blanca y me dice el hombre: ¿Ey guapa dónde vas? Y yo como me giro así, y en plan ¿Me está hablando a mí? Y me quedé paralizada porque la calle era estrecha y me quede como así... Y la verdad es que no supe reaccionar, en plan me quede muy parada del pánico que me dio, en plan me imaginé lo peor que me podría pasar en ese momento, por suerte para mí siguió recto, pero él se empezó a reír, a él le hizo mucha gracia la situación a lo que yo me quede como...”

Aquesta cita fa referència a una situació d'assetjament al carrer. Aquesta vivència pot reflectir com una situació d'assetjament a una dona pot resultar realment molt terrorífica per a ella, mentre que per a l'agressor no suposa ni implica res, i fins i tot pot ser objecte de diversió.

6.2. Creences i mites

En general s'ha pogut observar per part de les participants que el que elles entenien per agressió sexual no coincideix amb la definició que s'ha pres en compte en la investigació, que és amb la qual es legisla a l'estat Espanyol. Per a les participants parlar d'agressió sexual majoritàriament implicava qualsevol acte que es realitzés sense consentiment, des de comentaris fins al que entenem per violació:

“qualsevol cosa que tu no vols que et facin”

“també qualsevol acte psicològic o físic que sense el teu consentiment et facin”

" -Perquè si algú et va pel carrer i et comença a dir coses és agressió sexual o no és agressió sexual?

-No, seria verbal

-Yo es que lo englobo todo”

“-Jo crec que vulguin fer algo i tu no voler i dir que no, ja per mi es agressió

-Si, sin tu consentimiento “

“Yo con la mirada ya siento agresión sexual (...) A mí ya me han dado miedo miradas”

“-Para mí una agresión sexual sería más, en términos de ley, sería más que no hay penetración, pero que ya agrede, ¿no? O sea en un contexto en plan verbal.

-Con penetración sería más violación

-Si, pero bueno que esto en la ley. Pero lo que yo pienso, yo personalmente pienso que agresión sexual es todo el contexto sexual que ha pasado a una persona que no quiere. O sea, pero luego creo que en cara a la ley es que sí que tiene que haber penetración o una cosa rara, pero creo que todo lo que no consienta una persona desde un contexto sexual es agresión, mínimo.”

Pel que podem veure la percepció que tenen les participants del que suposa una agressió sexual és molt més ampla que la que conceptualitza la llei, ja que a part d'actes de caràcter sexual, les participants també consideren agressió sexual actes com mirades, assetjament al carrer o violència psicològica. En canvi, la llei, per recordar-la, seria: qualsevol acte que atempti contra la llibertat sexual d'una altra persona sense el seu consentiment en els quals s'utilitzi violència, intimidació o abús d'una situació de superioritat o vulnerabilitat de la víctima. Mentre que si aquesta agressió sexual consisteix en accés carnal per via vaginal, anal o bucal es considera un tipus agreujat i se li dona el nom de violació (Prado, 2023).

Les participants són molt conscients de les conseqüències que té el fet de culpabilitzar a les víctimes, el considerar a la víctima culpable de la seva pròpia violació és un dels mites més persistents (Tardón, 2022) i pel que hem pogut observar les participants són conscients de que formes es culpabilitza a la víctima:

“las típicas de ay si no se hubiera pasado bebiendo no hubiera pasado esto, porque claro, cómo son los hombres. O los hombres son así y las mujeres se tienen que cuidar porque claro, es como que si se hubiera cuidado porque los hombres son así no pasaría esto“

“Si vaig al carrer i surto amb una faldilla curta perquè vaig de festa i poder algú em diu algo pues ja directament penso pues joder saps?. I és perquè ja inconscientment ens han fet pensar això”

Dues participants de dos grups diferents van posar el mateix exemple a l’hora de fer referència a la poca credibilitat que se li donava a la víctima:

“Yo es que es el simple hecho que se crean que vas por interés o sea yo por ejemplo cuando paso lo de las violaciones sobre todo de famosos, o sea un famoso parece que tienen como impunidad de hacer lo que él quiere, o sea porque por ejemplo, Dani Alves, el caso más claro para mí, si hubo violación o no pero es que se le pregunta a la mujer, o sea la mujer tiene que rechazar una indemnización para que se la crea, o sea a mí me parece fascinante, porque dices joder te han violado, tienes tu derecho a indemnización, porque hay un rastro psicológico para mí enorme principalmente, entonces ¿Para que se crea tienes que renunciar a tus derechos? O sea, ¿Renunciar a una indemnización o que se te trate psicológicamente o lo que se para creerte? O sea, a mí eso me parece ultra, yo que se, ultraincorrecto, solo porque nose...”

“Como el caso Dani Alves, ves toda la que se lio diciendo que ella buscaba dinero, sacando hipótesis, como que se olvidó que hay una persona detrás que está sufriendo una serie de consecuencias y el trauma que supone.”

De la mateixa manera s'ha arribat a un consens en els diferents grups que a l'hora d'intervenir en aquest àmbit des de qualsevol punt el primer que es fa és posar el focus en les dones. En tots els grups es coincideix amb la idea que des de l'àmbit familiar es posa el focus en què les dones són les que han de tenir cura:

“I si a més ja t'ho diuen a casa de ostres vigila ves amb cuidado, doncs ja surts amb aquesta por”

“estic segura que si tingues un fill aquesta persona en comptes d'una filla no li diria: no es que això no ho pots fer es que tal es que qual, directament és a les dones que ens diuen: no, vigileu.”

Pel que fa a l'opinió sobre les campanyes de conscienciació hi ha hagut el mateix consens:

“s'hauria d'educar als homes”

En un dels grups s'ha parlat dels "punts liles" i una de les participants va opinar que tot i que era una bona mesura encara focalitzaven la intervenció en la potencial víctima en comptes d'en el potencial agressor:

“als punts liles qui s'ha d'adreçar, les dones. No perdona es que jo crec que a qui ha de conscienciar, són als tios no nosaltres, sé lo que està bé se lo que no, es que s'adrecen a nosaltres com si tinguéssim algo que fer, que vols que faci jo? Si es que literalment no faig res i ma passa. A mi no m'has de conscienciar, són campanyes que estan molt bé, però que sempre s'adrecen a dones.”

Podem observar que en les participants hi ha una creença de què elles no poden fer res per protegir-se en el cas que fossin víctimes d'una agressió sexual, que seria aquesta indefensió apareguda en la seva socialització (Alario, 2021) que hem observat abans en algunes participants. Però a la mateixa vegada aquesta creença contrasta i conviu amb un altre més a escala social, que ve de la cultura de la violació (Tardón, 2022), que responsabilitza a les víctimes o a les potencials víctimes del que pot passar o pot haver passat dient que elles podrien haver fet alguna cosa per evitar-ho:

“a festes majors et passa algo i no vas al punt lila, i després perquè es que no has anat al punt lila, es que bueno a sobre que em passa, creus que jo en aquell moment pensaré es que haig d'anar allà? A sobre serà culpa meva saps.”

Al final això es tradueix, en les participants, en una frustració i un malestar o enuig que causa el fet de rebre missatges tan contradictoris. El fet de veure que sigui com sigui la responsabilitat o el domini es posa en elles quan elles no senten que tenen el poder d'evitar aquestes situacions causa malestar.

Si parlem de la manera que els mitjans de comunicació comuniquen les notícies sobre agressions sexuals les participants dels tres grups consideren que no afecta la seva percepció d'inseguretat a no ser que la notícia d'agressió hagi transcorregut en una localització molt propera a on elles solen transitar. Per altra banda, les participants que no duïen a terme activitats d'oci nocturn tampoc es veïen afectades per notícies de submissió química a discoteques, ja que no trobaven possible que els pogués passar a elles:

“porque claro por mucho que te digan que por ejemplo pinchan en las discotecas y tú no sales de fiesta nunca, te afecta pero no como alguien que salga”

“Bueno yo es que no salgo de fiesta, es que es eso no hay como un móvil que diga ¡Ostia!, se me active decir ¡Uy!. Pero bueno, sí que vas con cuidado de decir...”

En canvi, les participants que sí que realitzaven aquest tipus d'activitat, escoltar aquest tipus de notícia no els suposava deixar de dur a terme aquestes activitats, però sí que arran d'aquestes notícies preïen més precaucions o estaven més atentes al seu voltant:

“A veure és que jo veig si tipus estan explicant algo que engloba això evidentement tindràs més por no? Si surts a les discoteques”

"-No, però vas més al tanto, vigiles més. En teoria no és que deixis de sortir
-Pero con prevención y con miedo”

Les participants, per tant, poden sentir més inseguretat si a la seva localitat hi ha una notícia sobre aquests tipus de delictes, el que es podria relacionar una mica amb la inseguretat subjectiva, ja que el fet que els mitjans de comunicació decideixin treure una notícia d'un lloc concret no va correlacionat amb la taxa real d'agressions sexuals o violències sexuals a la zona.

Algunes participants també van opinar que la manera en què es transmetien les notícies sovint era de forma sensacionalista:

“Però també és la manera en la que ho diuen, en plan que jo se, és greu igual, però vulguis o no tu estàs en un constant: Òstia em pot passar això.”

“Me parece mal que inclusive hay asuntos que se debaten, y no deberían ser debatibles, o sea, hay una víctima y hay un agresor, no hay nada que debatir.”

En aquesta valoració sobre com els mitjans de comunicació debaten sobre casos d'agressió sexual podem veure reflectida la cultura de la violació duta a terme per aquests mitjans, i el fet que la participant hagi percebut un judici cap a la víctima deixa entreveure com des dels mitjans moltes vegades es llencen discursos que reflecteixen el que s'espera d'una víctima i el que ells consideren com a víctima. Per tant, el que estan fent aquests mitjans de comunicació és reforçar els estereotips de víctima que hi ha a l'imaginari social (Tardón, 2022), per exemple, com ha d'actuar una víctima perquè socialment es consideri víctima i sigui creguda, amb totes les conseqüències que això pot tenir a causa del missatge que fan arribar a les dones en general, que són part de les persones més vulnerables a patir aquestes agressions. Per tant, aquest missatge de dubtes i judicis sobre la pròpia víctima als mitjans de comunicació podria ser considerat com a violència simbòlica (Bourdieu citat a Fernández, 2003), degut a que s'està normalitzant un discurs violent cap a les víctimes i que perjudica a totes les dones en vista de que afecta la percepció que elles mateixes tenen del que es una víctima, amb la conseqüència de que, en el cas de que elles mateixes pateixin una victimització, no s'identifiquin com a tal o no es vegin legitimades a denunciar o prendre accions, perquè consideren que el que ha passat és normal.

6.3. Experiències viscudes i comportaments de prevenció

Algunes de les participants tenien coneixement de victimitzacions a partir d'una agressió sexual i les conseqüències relatades que es van desencadenar a partir del fet en gran majoria va ser un augment de la inseguretat i la por a una segona victimització:

“jo crec que com ha pogut afectar això a aquesta persona és la por d'haver anat pel carrer i si ja ha tingut la mala vivència amb un home doncs llavors ella va pel carrer i veu un home darrere seu i ja té por, poder aquest home va passejant amb el seu gos i ni l'ha mirat a aquesta persona, però ja té la por, perquè com ha viscut una mala experiència amb algú pensa que li pot passar qualsevol cop amb qualsevol altra persona, perquè si aquesta persona era normal i ja em va fer el que em va fer, qui no?, Saps?. O a l'hora de confiar en una persona, la confiança, poder se li apropa un home i ja té aquesta por, i poder aquest home és inofensiu i li vol pregunta algo de lo més normal del món.”

“-Sortir al carrer i tenir por d'estar sola pel carrer, o de sortir de nit, encara que no hagi sigut permanent aquesta por. Estar nerviosa si havia de sortir, pendent de si passarà, de si no, de si te'l tornes a trobar...”

-I desconfiança total amb tot el món, o sigui...”

En l'última cita la frase “encara que no hagi sigut permanent aquesta por” fa referència a que amb el temps la situació d'inseguretat es va rebaixant un mica.

A part de conseqüències negatives d'inseguretat pels carrers també hi ha d'altres conseqüències que s'han explicat més a nivell psicològic i a nivell personal:

“Bueno, pues le afecto, pues como fue de calibre, digamos sexual, pues le afecto en la manera de como concebía la sexualidad y su cuerpo, (...), pero si le costó el hecho de abrirse y tal. I claro, también lo llevas como una losa, porque al final no lo dices, y luego esa persona, o sea me enteré que ese chico, porque fue un chico que lo hizo, lo había hecho con dos personas más, la agresión digo, que no fue... ¿Sabes?. Lo que pasa que fue que éramos pequeñas, como para entender nada, y ella se sintió en el momento para pedir ayuda que se le hacía un mundo, un planeta... Entonces yo creo que esto ya afecta, porque si te lo hacen desde tan pequeña yo creo que afecta mucho a la manera de como te desarrollarás y como verás las relaciones supongo, por miedo o lo que sea. Le dejo secuelas en ese sentido.”

Un aspecte molt important a tractar en els grups focals eren les precaucions o accions que s'havien vist obligades a prendre. Cal recalcar que en tots els grups totes les participants s'havien vist obligades a prendre aquest tipus de precaucions, ja sigui en moments que la inseguretat venia d'un perill palpable i clar, o ja sigui perquè la inseguretat era subjectiva, i tot i trobar-se a un lloc segur i sense indicis d'elements que poguessin causar inseguretat la profunda interiorització d'aquests actes s'han donat de la mateixa manera:

“lo de les claus a la mà i si estic tornant a casa i hi ha algú raro darrere truco a la meva mare”

“envio la *ubi* (ubicació) a les meves amigues perquè sàpiguen on estic en tot moment. (...) jo amb les meves amigues tenim lo de la ubicació compartida en iphones, saps?”

“en comptes d'anar per un carrer que ja tenia pensat que és més ràpid i tot però no hi ha gaire gent canviar la ruta”

“en un lugar inclusive que te sentías segura, te pasa algo y ya está ya no vuelves a ir a ese lugar”

“ponerte a caminar más bien ligeramente corriendo”

Podem veure reflectit com les participants en determinades ocasions s'han vist obligades a prendre aquestes conductes esmentades al marc teòric, per una banda, conductes d'evitació (Hernández, 1996), al no transitar determinats llocs, i, per altra banda, conductes d'autoprotecció (Hernández, 1996), com caminar més ràpidament, trucar a algú o tenir les claus a la mà.

Una altra qüestió d'interès és l'afectació que té el fet d'incorporar aquestes conductes al dia a dia, i en aquesta qüestió també s'han produït reflexions interessants per part de les participants, les quals la gran majoria sí que ha considerat que la sensació d'inseguretat pot afectar el seu dia a dia:

“Ja per començar has d'estar tot el dia amb això al cap, de me puede pasar esto, o et passa algú pel costat i vigila que no tal.”

“te puede cambiar todo, la rutina, todo”

“modificas tu vida pero los tíos siguen con su vida normal, y el que te ha hecho tomar esta decisión no le afecta.”

Una de les participants que va considerar que no l'afectava al seu dia a dia aquesta sensació d'inseguretat en relació amb les agressions sexuals, es va poder observar que les seves respostes van estar condicionades pel fet que anteriorment va patir un robatori, ja que cada exemple que posava anava relacionat amb aquesta tipologia delictiva, i inclús ella mateixa ho va reconèixer, el que feia que quasi totes les percepcions d'inseguretat que explicava anessin dirigides a la por de tornar a patir una victimització similar i no a la por a patir una agressió sexual.

L'última qüestió tractada a la dinàmica dels grups focals va ser si elles percebien o creien que els homes podien tenir aquestes mateixes afectacions al seu dia a dia. Les respostes obtingudes van prendre el mateix caire:

“els homes si han tingut una experiència sí, però de general no, perquè al final a ells no se lis inculca aquesta por”

“¿Sabes qué pasa?, Pues que por ejemplo si ven a una mujer es como algo, un ser débil y si ven a un hombre es como pues a este no le vamos a hacer porque me va a dar un puñetazo, sabes?”

“Es eso a mi hermano le da igual dos o tres de la mañana pues sale, yo dos o tres de la mañana saldría pero con el perro o bastante modo protección o vigila”.

Finalment, a uns dels grups, el segon, es va reflexionar sobre l'experiència de les dones quan havien escoltat com els homes es comunicaven en un entorn masculí i quin discurs tenien sobre les dones i com parlaven entre ells, aquesta reflexió va succeir a causa de l'experiència d'una de les participants:

“-A mi l'altre dia mentre treballava, estava jo a la caixa i va vindre un home, un home, no era un pavo, era un home, que podria ser el meu pare perfectament, i estava parlant amb algú per telèfon i va ficar l'altaveu, vale, fica l'altaveu, i l'home li diu, l'home que estava parlant li diu al que està al telèfon: Quieres saludar a esta chica que está en la caja, no se que... I el del telèfon li diu: Es guapa?, I el pavo li diu, tot això a la meva cara, li diu: Sí, és guapa, está buena y es virgen. I el del telèfon li diu: Pues diga-li que s'espera que ara vinc. Clar jo em vaig quedar,... però tot això i el tio anava comentant la jugada amb el seu amic, però rient, saps? Anava parlant amb ell rient, i jo estava en xoc en plan... Tio, m'estàs fent aquests comentaris a la meva puta cara, que no m'he fan ni puta gràcia que... en plan, saps? Aquesta conversació era super innecessària davant meu. Després aquesta situació la vaig explicar a, per què aquest pavo era amic d'una que treballa amb mi, i jo li vaig explicar en plan tio esque, saps? I me va tractar com si jo estigués exagerant la situació, i va ser com a veure, no és normal, o sigui, aquests comentaris a la meva cara no són normals. *No és que estava de broma!* No de broma no, aquest home a mi me coneix per fer-me bromes?

-(...)

- Imagínate si esos comentarios lo hacen en espacios públicos, imagínate como entre ellos, eee...

- És que he vist grups de Whats Up de tios, aquests grups de Whats Up és que fan por... És que vull dir no! Saps?”

Per últim, cal tenir en compte l'aspecte de la interseccionalitat. Durant el transcurs de les dinàmiques no s'ha observat una diferència rellevant o significant entre les dones en funció de la condició de racialització. Un altre variable que no ha influït de manera significant és la de “treballa durant el grau”. Cap de les dues variables han sigut determinants en el moment en que les participants han expressat les seves opinions i vivències. El que deien les integrants dels grups anava més relacionat amb la categoria de dona, per tant, categories com la classe social, raça o religió no s'han mostrat rellevants en les experiències relatades.

7. Conclusions

Tenint en compte els objectius plantejats a la investigació hem pogut veure a través de les participants i els grups focals, en primer lloc, la construcció de la por a patir una agressió sexual, que és causada per la forma en què les dones socialitzen en el context en el qual vivim i pel que implica ser dona en una societat on tot haver igualtat formal encara falta molt per arribar a una igualtat efectiva. Això es pot veure quan les participants expressen i parlen de com elles han sentit més la responsabilitat de tenir cura, com elles han rebut més advertències per part de la família en comparació a germans o familiars homes, com els mitjans de comunicació donen a conèixer els successos,...

S'ha pogut observar com la inseguretats va molt lligada a experiències passades, l'entorn, llocs determinats,... Per aquesta raó es podria afirmar que en les participants sí que influïa molt la percepció d'inseguretats, és a dir la inseguretats subjectiva.

Pel que fa als mites i creences que tenen a veure amb les víctimes d'agressió sexual, les dones, o les agressions sexuals en si, les participants s'han mostrat molts conscients d'aquesta problemàtica, explicant els seus punts de vista i experiències viscudes en moments en que elles s'han vist jutjades a causa d'aquests mites, per això s'ha pogut veure com aquests afecten i preocupen a les participants, ja que veuen possible que situacions de judici i qüestionament també els pugui passar a elles en cas de patir una agressió, el que suscita més inseguretats, pel fet que pot ser vist com una segona victimització.

Durant el transcurs dels grups focals les participants han anat narrant diferents conductes que adopten a causa de la inseguretats que senten en cada moment, i aquestes coincideixen amb les exposades al marc teòric, és a dir es tracten de conductes d'evitació i d'autoprotecció. A més moltes vegades aquestes conductes formen part del seu dia a dia, i en molts casos són normalitzades, i per descomptat elles senten que els homes o els nois no tenen la necessitat de dur-les a terme, ja que perceben que el fet de ser homes fa que se'ls miri diferent des de fora i, per tant, no siguin objecte de les agressions a les quals elles per ser dones estan més exposades a patir.

Hi ha hagut mostres de les diferents formes que tenen les dones i els homes de socialitzar-se (Alario, 2021), el que causa que les dones tinguin una actitud i sensació de desprotecció davant de situacions en que els homes no en tindrien. La por a patir una agressió sexual existeix en les participants, el que encaixaria amb, el que teòriques feministes com Brownmiller (1974) o Card (1991) defensen, en relació amb una eina de control sobre les dones o un mecanisme per regular determinades actituds que en un sistema patriarcal encara es continuen veient com negatives, com per exemple caminar soles, tenir una vida sexual activa, portar determinada vestimenta,... El temor a patir una agressió sexual és el que s'utilitza com a instrument de control (Tardón, 2022). S'ha observat com impacta la cultura de la violació a les dones, sobretot a l'hora de percebre a les víctimes o donar-les credibilitat, el que també afecta les participants, ja que al ser dones es perceben a elles mateixes com potencials víctimes d'aquests tipus de delictes, i veure com es qüestiona des de la justícia, la societat o els mitjans de comunicació a

les víctimes les fa sentir-se més vulnerables i amb més inseguretat, ja que una vegada passada la victimització no hi ha garantia de no patir una segona victimització pel que fa aquest aspecte. Això es relaciona també amb la violència simbòlica (Bourdieu citat a Fernández, 2003), tots aquests missatges de la cultura de la violació arriben a les dones com lliçons que han de seguir per tal d'ajustar-se al que el sistema patriarcal requereix, i si no s'ajusten les conseqüències seran les que hem observat: judicis, falta de credibilitat, culpabilització, posteriors victimitzacions, incomprensions,...

Per finalitzar, és important tenir en compte les possibles limitacions o millores existents a la investigació. La mostra triada per realitzar els grups focals han sigut estudiants universitàries, i aquestes realment no suposen una representació exacta de la joventut o de les joves en general. Tot i que l'objectiu de la investigació no és extrapolar dades, per tal de millorar els resultats i tenir més varietat o explorar més característiques i les diferències entre elles, seria convenient triar altres tipus de perfils de dones per a la realització de més grups focals, aquest fet enriqueiria molt més la investigació. Per donar-li més protagonisme a la interseccionalitat variables com la religió, l'edat, la cultura, classe social, ideologia o l'estat civil serien interessants a l'hora d'explorar més perfils i com interaccionen entre ells, a més de les diferències que pot haver-hi a l'hora de percebre la inseguretat.

8. Bibliografía

Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. (2022). *Ley Orgánica 1/2022, de 28 de enero, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, en materia de delitos contra la libertad sexual*. BOE. Recuperado de <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2022-14630>

Alario, M. (2021). *Política sexual de la pornografía: Sexo, desigualdad, violencia*. Comercial Grupo ANAYA, SA.

Barjola, N. (2018). *Microfísica sexista del poder. El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*. Virus Editorial.

Barrera, M. T. R., Tonon, G., & Salgado, S. V. A. (2012). *Investigación cualitativa: el análisis temático para el tratamiento de la información desde el enfoque de la fenomenología social*. Universidad de Manizales, 74(74), 195-225. <https://www.redalyc.org/pdf/791/79125420009.pdf>

Braun, V. y Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa

Brownmiller, S. (1974). *Contra nuestra voluntad. Hombres, mujeres y violación*. Editorial Planeta.

Card, C. (1991). *Rape as a Terrorist Institution. Violence, Terrorism, and Justice*. Cambridge University Press, pp. 296-319

Código Penal (CP). *Ley Orgánica 10/1995. 23 de noviembre*. España <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444#ci-7>

Crenshaw (1991). "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color", *Stanford Law Review*: 1241.

El Español. (2023). *Victoria Rosell: "El feminismo nunca ha sido punitivo, la violencia no se arregla metiendo a la gente en la cárcel"*. El Español. Recuperado de https://www.elespanol.com/espana/politica/20230206/victoria-rosell-feminismo-nunca-punitivo-violencia-arregla/739426067_0.html

Fàbregues, S., & Paré, M. H. (2005). *El grup de discussió i l'observació participant*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

Fernández, J. M. (2003). *La noción de violencia simbólica en la obra de Pierre Bourdieu: una aproximación crítica*. Cuadernos de Trabajo Social, Vol. 18.

Garay Uriarte, A., Íñiguez Rueda, L., Martínez González, M., Muñoz Justicia, J., Pallarès Parejo, S., & Vázquez Sixto, F. (2002). *Evaluación cualitativa del sistema de recogida de sangre en Cataluña*. *Revista española de salud pública*.

González, A. H., & Santamaría, R. G. (2018). *El estudio de la inseguridad subjetiva: Principales componentes*. Comprender el presente, imaginar el futuro: nuevas y viejas brechas sociales, 611-623.

González, E., Montero, A., Martínez, V., Leyton, C., Luttges, C., & Molina, T. (2012). *Características y consecuencias de las agresiones sexuales en adolescentes consultantes en un centro de salud sexual y reproductiva*. Revista chilena de obstetricia y ginecología, 77(6), 413-422.

González, I. (2018). *Guía para la elaboración de trabajos de investigación en Criminología*.

Guillén, F. (2020). *La falacia de la seguridad objetiva y sus consecuencias*. International e-Journal of Criminal Sciences, 15, 1-28.

Hernández, G. S., Lira, L. R., & Saltijeral, M. T. (1996). *Inseguridad percibida, conductas de evitación y autoprotección de las mujeres de zonas urbanas. Construcción y validación de escalas*. Salud Mental, 19(1), 27-34.

Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2003). *Informe mundial sobre la violencia y la salud*. <https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/725/9275315884.pdf>

Lopez, J., Sánchez, F., Herrera, D., Martínez, F., Rubio, M., Gil, M. V., Santiago, A. M., & Gómez, M. A. (2019). *Informe sobre delitos contra la libertad e indemnidad sexual*. Ministerio del Interior. Gobierno de España. <https://www.interior.gob.es/opencms/pdf/prensa/balances-e-informes/2021/Informe-delitos-contra-la-libertad-e-indemnidad-sexual-2021.pdf>

McLaughlin, E., & Muncie, J. (2011). *Diccionario de criminología*. Gedisa.

Ministerio de Igualdad. (2020). *Resumen ejecutivo de la Macroencuesta de Violencia contra la Mujer 2019*.

Pérez, A. (2023). *La ley del "solo sí es sí": superando el feminismo punitivo*. Universidad del País Vasco. Recuperado de <https://www.ehu.es/eu/-/la-ley-del-solo-si-es-si-superando-el-feminismo-punitivo>

Pérez, P. (2021, junio 22). *La ley "solo sí es sí", una norma necesaria atravesada por agrias batallas políticas, judiciales y feministas*. Público. Recuperado de <https://www.publico.es/sociedad/ley-norma-necesaria-atravesada-agrias-batallas-politicas-judiciales-feministas.html>

Prado, M. (2023). *El delito de agresión sexual. Reflexión con ocasión de la Ley orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual*. El Criminalista Digital. Papeles de Criminología, (11), 1-17.

Quintero, O. A. (2013). *El racismo cotidiano en la universidad colombiana desde la experiencia vivida por los estudiantes negros en Bogotá: The Experience of Black Students in Bogotá*. Universitas humanística, (77), 71-94.

Segato, R. L. (2003). *Las estructuras elementales de la violencia: Ensayos sobre género entre la antropología, el psicoanálisis y los derechos humanos*. Universidad Nacional de Quilmes. <https://redmovimientos.mx/wp-content/uploads/2020/04/Segato-Rita.-Las-Estructuras-elementales-de-la-violencia-comprimido.pdf>

SEXVIOL. (2021). En “*Violencias sexuales en España: Estudio de su incidencia mediante el análisis de fuentes estadísticas y jurídicas*”. Resumen Ejecutivo Informe. Universidad Complutense de Madrid. https://www.ucm.es/sexviol/file/resumen-ejecutivo-informe-sexviol-2021_web

Tardón, B. (2022). *Todo es mentira: cultura de la violación, mitos y falsas creencias sobre violencia sexual hace las mujeres*. *Política y Sociedad* (Madrid, Spain), 59(1), e78892-. <https://doi.org/10.5209/poso.78892>

Vidal, G. (2022, marzo 17). *Cambios en el Código Penal con la Ley "solo sí es sí"*. Gerson Vidal. Recuperado de <https://www.gersonvidal.com/blog/cambios-codigo-penal-ley-solo-si-es-si/>

9. Annexos

Annex 1: Model fixa de consentiment

FORMULARIO DE CONSENTIMIENTO

Yasmine El Hedef Louah

"Impacte del temor de les dones a ser agredides sexualment"

Facultad de derecho, Universidad de Girona

Estimado participante,

Soy una estudiante de 4º de Criminología que estoy desarrollando mi Trabajo Final de Grado sobre el temor que tienen las mujeres a poder sufrir una agresión sexual con el objetivo de conocer como afecta este sentimiento de inseguridad en sus vidas.

En caso que desee colaborar en esta investigación de modo voluntario, se entiende que los datos personales que aporte, así como los resultados que se obtengan, se utilizarán estrictamente con fines académicos y de ningún modo se harán públicos, manteniendo así la confidencialidad, de aquí que como investigadora, firmo mi compromiso con ello.

Al firmar este formulario de consentimiento Estoy de acuerdo en participar en la investigación y entiendo que mi participación en el proyecto es voluntaria, que la información que proporcione es confidencial y anónima,

Firma de la participante _____ Fecha _____

Firma de la investigadora _____ Fecha _____

Annex 2: Guió

Característiques sociodemogràfiques:

- Edat
- Lloc naixement
- Estudis
- Treballes durant el Grau?

BLOC I: PERCEPCIÓ OBJECTIVA/SUBJECTIVA DE LA INSEGURETAT, LA POR

- Creieu que les dones són més vulnerables a patir una agressió sexual que els homes? Per què?
 - En general sentiu seguretat a l'hora de caminar pels carrers? Que aspectes poden fer que us sentiu menys segures? I més? (visió general de la inseguretat que han pogut sentir)
 - Creieu que hauria d'haver-hi més mesures preventives en llocs públics (il·luminació adequada, càmeres de seguretat i/o presència de seguretat)? Per què?
 - Nomeneu diferents contextos on heu sentit per: (1E DE DIA/ 2N DE NIT carrer, espai públic, àmbit privat,... Per veure si la percepció d'inseguretat canvia depèn del context.)
- Heu dut a terme alguna conducta d'evitació o autoprotecció?

BLOC II DE CREENCES I MITES

- Què enteneu per agressió sexual?
- Penseu que la societat, la gent culpabilitza a les dones de provocar (pels seus comportaments, vestimenta, per freqüentar determinats llocs, etc...) i per això es donen agressions sexuals?
- Penseu que les víctimes d'agressions sexuals es poden sentir culpables? O amb vergonya? Per què sí o per què no?
- Penseu que les dones han de tenir més autocontrol i autodomini sobre el propi cos per evitar agressions sexuals?
- Creieu que la societat, les famílies ens inculquen la idea de "perill sexual per les dones", o de "els homes tenen una sexualitat incontrolable"? Com influeix?
- Què penseu sobre el paper dels mitjans de comunicació a l'hora de comunicar notícies sobre violència sexual? Hauria d'haver-hi una major responsabilitat en la forma en què es comuniquen les violències sexuals en els mitjans? Us ha arribat a afectar la forma en la com es comuniquen aquest tipus de notícies?
- Què penseu sobre que les campanyes de conscienciació per evitar la violència sexual vagin dirigides a les dones? Creieu que aquesta responsabilitat hauria de recaure únicament en les dones, o hauria d'haver-hi un enfocament a educar als homes i abordar la cultura de la violació?

BLOC III EXPERIÈNCIES VISCUDES I COMPORTAMENTS DE PREVENCIÓ

- Teniu coneixement d'alguna situació d'agressió sexual? Sabeu com ha pogut afectar?(NO LA SITUACIÓ, sinó els seus efectes)
- Us heu vist obligades a prendre precaucions en moments en què no us sentíeu segures? Què heu fet? (veure si han realitzat conductes d'evitació o d'autoprotecció)
- Creieu que la sensació d'inseguretat pot limitar el vostre dia a dia?
- Creieu que als homes els afecta de la mateixa manera?

Amb el suport del Consell Interuniversitari de Catalunya. "Activitat finançada a càrrec dels crèdits rebuts del Ministerio de la Presidencia, Relaciones con las Cortes e Igualdad, a través de la Secretaria de Estado de Igualdad"